

SZOMBATI ISTVÁN

Libegés a semmi hátán

Merre kéne lépni, hol kéne kezdeni? Talán az elején, súgja jobbik énem, vagy már az is megment, kihullott belőled? Ha a cimborám lennél, vicsorogok befelé, biztos beléd rúgnék! Mi a túrót piszkálsz, miért mondod mindig, hogy követ az árnyékom? Meddig akarod még fogni a kezemet, miért nem engeded, hogy szabadon szárnyaljak, mint a füstifecske?

Az, hogy mi a vétkem, a vakbelem is látja. Akárhol tűntem fel, terült az asztalkám, hullott a manna. Apám hatalom volt, az árnyéka is húzott, a sötét semmiből a fény felé taszított. Ha szavalni kellett, Latinovits, ha festenem kellett, Picasso voltam. Mindenki tapsolt, mindenki azt mondta, amit hallani akartam. Mint esőben a gomba, nőtt az önbizalmam. Már az oviban is zászlóként lobogtam. Apám is akarta, mindent elkövetett, hogy különb legyek nála. Tanult szakmám mellett (díszlet- és látványtervező vagyok) komolyan pingáltam. Apám barátai lelkesen biztattak, s miután pár aktot tűrhetően hoztam, magam is elhittem, hogy idővel talán beérem Gauguint. Apám, akár Van Gogh öccse, vakon bízott bennem. Azt hiszem, ahogy öregedett, akkor is érezte, mit kéne látnia hályogos szemével. Míg nagy székét bővílte, akár egy multiból, rendszeresen szponzorált. Kipróbáltam mindent a festők palettáján. Ha nem ugrott be semmi, doppingoltam picit, hátha nyitok szárnyat új pólusok felé. Minden elektromos „falra” kiraktam a nevem, azt is, hogyan képzelem el Ádámot és Évát a Madách színpadképben. Néhány napon belül olyan híres lettem, mint a Félixfürdő, melynek forrásait már Szent László korában is ismerte a térség. Aki fél lábbal mászott a gőzpárák hévjóba, akár a mesékben, száz lábbal lépett ki, s nagy ívben röppent szerencséje szárnyán. Őseim szerint nem László király, Pannonius mester, Ady is itt írta termálos verseit.

Iszom néhány kortyot, hűtöm a lelkemet. Bár sose unatkozom, silány passzban vagyok, mint általában akkor, ha drog nélkül is a föld felett billegek öt és fél centivel. Hogy glóriázni tudjak, heroin helyett whiskys koktélt iszom. A füves bagó se gond, ha pipázni akarok a „műtermi” kocsmámban. Apám számlájáról, ha kiürül a zsebem, annyit gombolok le, amennyit akarok. Úgy érzi az öreg, őszintén kedvelem. Nem úgy, mint szép anyám, ki egy turné alkalmával Párizsban ragadt. Apám, bár nem kéri, örül, ha ránézek, „pelenkát” cserélek. Nem kell magánnővér, szart mosó mindenestül, az csak

SZOMBATI ISTVÁN író, nyomdász. Váradon született és tanult. Érettségi után nyomdászként ténykedett a betűk világában. Lapokban közölt. Szerepelt az Ajtók c. prózaantológiában. Önálló kötetét (A sikoly) a Dacia Kiadó hozta (1988).

besározná glóriázó múltját, hordaná a pletykát, megölné, leszúrná féltett hiúságát.

Ha duzzogós a kedvem, mérgezem magamat önmagam tükrében. Mi lett volna, ha... A fenébe, megint rossz a kezdés, múlt időben és feltételes módban nem kezdünk mondatot! Ami elmúlt, halott. Ami lesz, az viszont nem biztos. Ami van, az a tuti mindig, a morzsányi pillanat. Mire vagy képes most? Úgy érzem, semmire. Nem lettem Picasso, vagy mondjuk, Dalí-kettő, aki – a rossz nyelvek szerint – csépelte a nejét, ha nem vélte látni modelljei szemét, miközben festette.

Na, jó, törpe zseni, rugdosom magamat, próbálj viselkedni, ne pátyolgasd magad, ha hullaszagot érzel. Meddig futtatnád még potyás havereid s a hetegő lányokat? Mikor leszel olyan, hogy kontúrozhasd magad? Milyen műfajban utazol, kubista, szürreál? Van-e már lendület? Merre bújócskáznak melegebb színeid, miért nem ötvözöd a pirosat a kékkel?

Iszom még fél kortyot (nálam ez arasznyi). Mint az olaj, égek. Az este nem sokat röpködtem önmagam körül. Új pipi se akadt, az eszkortok se jöttek. Így hát porolgotom nagyapám mondását, mely szerint a kutya harapását...

Mielőtt elhúznék otthonról, benyitok apám szobájába. Várom, hogy szólítson, kérjen bubis vizet. Semmi, mozdulatlan. Olyan a szeme, akár a halotté, ha nem tudják lefogni. Mikor kifordulnék, van még pénzed, kérdi. Eladtam pár giccset, akartam mondani. Aztán mégse mondom, sejti anélkül is, ha közönyösnek érez. Meddig tökölődsz még, miért nem léped át saját árnyékodat, miért nem nyitsz céget, ha van diplomád hozzá? Nyomaszt a levegő, mint a bénasága. Témát kell váltani. Besegít pindurit. Anyámról kérdez, mit hallottam róla, küld még villanypostát, van-e már portréja? Melyik korszakára gondolsz, akartam kérdezni, mikor felszarvazott, vagy a néptáncosból nagyra nőtt kánkán lett? Úgy érzem, belém lát, emeli a hangját: sose bírod a kormot fehérebbnek látni? Dalí akarsz lenni, csépelnél mindenkit? Miért mindig az én példámat nézed, s miért nem választasz egy hozzád illő társat? Meddig majmolnád még kopasz nagyapádat? Paraszt volt, egyszerű, de soha nem verte át beteges nagyanyád.

Igen, bólogattam, miközben kiléptem tőle. A folyosó végén, úgy láttam, intett a műtermem. Mit akarsz, kérdeztem, kiosztanál te is? Szétdobált kacatok – vázlatok, vásznak, kifakult paletták – törölték a szemük, nehogy rájuk lépjek. Ittam még keveset. Ahogy kiürült az üveg, messzire pörgettem, ne vesézzen tovább. Helyette, a jobb oldali falon, nagy szemű tükrök kérdései jöttek: magadról nem akarsz csinálni sohase egy portrét? Nincs még olyan színed, melyet bírna az ecseted?

Sután báméskodtam öklömnyi szememmel, de hiába bámultam, a tükörkép nem felelt. Míg apus kényelmes székben ült, megszoktam a lógást. Hittem egy ideig, hogy a fizetett csajokkal beérem Gauguint. Ha kevesebbet lógtam, nyilván úgy remélte, összeállt az eszem, vállaltam katedrát az alkotók házában, pedig csak Dénesnél, a romkocsmában voltam. Ittam és

löttyögtem, színeket kerestem. Ha nem ugrott be semmi, mint a kerge birka, forogtam egy helyben, kerestem a fülem. Nem tudtam, hol vagyok, merre kéne lépni. Sohase ért ütés, földrengés, csalódás. Nő még nem köpött le (talán csak álmomban). Az ajtók is nyíltak, ha az apám nevét mondtam.

Piszkált a belső hang: nem gondolod, fiú, hogy mozdulnod kéne? Felálltam, leültem, nem volt bennem béke. Lépjek vissza cseppet apám szobájába, nézem meg még egyszer, miért nem rikácsol a maroktelefonja? Vajon meri még remélni, hogy leparkol az eszem, elkezdek valamit, ami jobban fog működni, mint az eddigiek? Tudhatnám, kivel jársz, kérdezgette olykor. Unokákat remélt, úgy mondta, vagy kettőt. Lakást venne nekik, hintát, szökőkutat, van még a széfjében. A vörös időszakban elég sokat kaszált. Ha jönne pár örökös, biztosan kiszállna szánalmas testéből, rám hagyná a villát, le tudna tenni lidérces álmáról, mely szerint visszatér még anyám a régi csapatával, táncolni fog neki, én meg kiállítok, híresek leszünk, mint a tavirózsa!

Na, akkor most merre, kérdezem magamtól, nem akarsz mozdulni? Mint egy szakadt ürge, ha a gyerekek kiöntik, olyanformán vagyok. Csodára várok, vagy egy olyan nőre, mint Renoir Fürdőző nője.

Kilépek. Nehezen. Az udvaron sétálok, a kerti medencénél. Sajnálom, hogy ő bent aszalja a csendet. Ha lábra tudna állni, lenne erő benne, az ablakához állna. Nézné a világot, ahogy addig tette. Kevélyen kérdezné, nyilván csak magától, hol és mikor rontott, mit lehetne tenni, hogy korrigálja magát. Nem volt aranytollas, bár átlagon felül írt, egy betűvel se többet, mint amennyit kértek, s akkortájt lehetett. Belügis káderként lapot is szerkesztett. Ez azért volt érdekes, mert itt jövök én képbe. Anyám annyira „szerette”, állítja az öreg, hogy csak azután szólt rólam, miután nem tudtak „kivágni” érlelő méhéből. Előbb panellakás, majd villa következett, kerti medencével. Nem volt olyan tágas, mint a lánnglelkű főnöké, de abban a városban, melyet órá bízta, mindenki sejtette, kacsalábon forog. Míg a lapnál körmölt, akárcsak Ady, mindenre figyelt, azt is észrevette, hogy pusztul a lótosz. De annyit nem tett érte, mint a nagyhangú poéta: „Néhány év múlva csokrot sem köt / Nagyvárad táján senki, senki!” Úgy mondta volt anyus, mielőtt lelépett, hogy egy templomot is (Szent Lászlónak hívták) el akartak tolni, mert az Árpád-házi szeme figyelte a mozgást a szemközti pártházban... de ha jó verseket akarsz, ne a szépség koldusáról írd, használj vörös tintát, most azt kérik odafent!

Ha festeni látott, barackot nyomott szőkülő fejemre, nem félsz az égéstől, úgy szeretnél jární, mint a holland mester az olajfaligetben? Olykor, ha akartam, a nyomdába is bevitt, közlelől figyeltem az újság születését. Néztam a kézi- meg a gépszedő fiúkat, akik úgy verték a billentyűket, ahogy én szoktam bütykölni manapság a számítógéptemen. Csak ott a klaviatúra sokkal szélesebb volt. Külön a kisbetűk, a verzál és az írásjelek. Egy magazinból jöttek, potyogtak a betűk, mindig éppen azok, melyekre ütöttek. Mikor megtelt a sor a kívánt szélességre, egy emelő karmantyú az öntőszáj-

hoz vitte. Onnan ólomsor jött, míg a réz matricák mentek szépen vissza, ki-ki a helyére.

Iskolás éveim se hagytak nyomot bennem. Egy-két kivétellel a barátok szerettek. Úgy éreztem, ragaszkodnak hozzám, ami az önteltség szikráit szidolozta bennem. Nem nagyon érdekelt, ha valaki szenvedett, ha keményebben tanult, hogy valahogy „beérjen”. Mint a mesebeli gömböc, híztam és dagadtam. Nem nagyon lepett meg, ha paskolták a vállam. Sajnálattal néztem a túlbuzgó fejeket. Aligha gondoltam, hogy általuk esetleg hamis pillér leszek. A külső szemlélőim csak a részleteket látták. Sunyi barátaim arra fókuszáltak, amit honoráltam. Míg vastagon szponzorált az öreg, még a fűszálak is kalapot emeltek, ha időnkint a karjaikba estem. Mindenki vértezett, ha festeni látott, kapd össze magad, még Picasso is lehetsz! Elfoglalt apámat sűrűn megvezettem. Nem egyszer talán azt is mondtam neki, híres tudós, felfedező leszek! Anyám egy ideig, akár a cinkosát, somolyogva nézett. Nem félsz, hogy kézbe vesz, ha egyvégben átvered? Vagy már elfeledted, hogy itthon is szaglászik, ezer szemmel figyel?

– Hová lettél, Luki? – hallom vékony hangját, ahogy sétálok a kertben. Luki a barátja, egy óriási dongó. Mit mondhatnék erre? Sajnáljam pindurit, menjek, pelenkázni, mossam ki a szarból? Az egykori kemény mag, mint egy kezes bárány, ötszáz éve beteg, szívinfarktus, komoly. Sorban a harmadik. A legelső golyót anyám szíve küldte, mikor kitáncolt Párizsba, s hiába vártuk, a gépe nem jött vissza. Mint egy ványadt kölyök, riadt és esendő. Biztos zokon venné, ha az utolsó barát is, vastagodó legye, elpártolna tőle. Bár alig bírt mozdulni, minden apró sejtjét hiúság táplálta. Nem mindegy, barátom, oktatta a dongót, milyen a tartásunk. Miért nézel csúnyán, kérdezte Lukitól. Talán neheztelsz rám, mert nem látsz fehér ingben, piros nyakkendővel? Hidd el, drága szívem, azonnal pattannék, ha a régi lennék! Kézbe venném újra a rókafejes botom, jönnél a vállamra, s indulnánk sétálni!

Sokáig hallgatott, morzsolta az időt keményedő ágyán, míg én, az életművész, burjánzó kertjében az esti szeszelés kínjait próbáltam hantolni remegő lelkemben. Az ablaka alatt, ahogy lépegettem a kerti medencéhez, érett körte pottyant, nyilván minősített: sose érsz meg, Dezső, mindig zölden csüngesz? Nagyot rúgtam bele, tűnés a picsába! Vártam apám hangját, kérjen csepp borvizet vagy gyűszűnyi feketét. Ha érezné, hol vagyok, sejtene, mi gyötör, biztos a körtéhez hasonlóan ő is noszogatna: meddig vársz még, fiam, én lépjek helyetted?

*

Ahogy sikerült összeszednem magam, kiléptem a feketére mázolt kovácsoltvas kapun. Nincs még konkrét tervem, megyek szellőztetni. Merre? Mindegy, rántok a vállamon, aztán dühösen ordítok, persze csak magamban. Leintek egy taxit. Mondhatnám úgy is, a saját tulajdonom. Amikor

üres, a villánk előtt strázsál. Régen a kocsi is, a sofőr is apám múltjához tartozott. Merre megyünk, Dezső? Megint hozom magam, rántok a vállamon, mire a sofőr somolyogva kérdi: rám bízod magad? Nem! Akkor hallgatlak, mondja, s figyel a szemem a visszapillantóban. Miután indított, színtelen hangon kezdte nyitogatni kulcsra zárt kapuim: romkocsmá, modellek? Típpelhetnél jobbra! Mi történt, Dezsőke, megcsípett egy dongó, balhéztál apáddal? Ne faggassál, Tapló, nincs kedvem dumálni. Tudtam, hogy nincs vége, a tegnapiakra nézve meg fogja kérdezni: hogy van Jani bácsi? Hogy lenne, sziszegtem, gagyog és ragyog, mint egy hajléktalan, ha mínusz 19 csipkedi a seggét! Úgy hittem, ez elég, le fog szállni rólam. Azt viszont még halkán megjegyezte, ha dizájnér drog kéne... Nem kell semmi, Tapló, legfeljebb guanó, irtón ég a belem! Akkor merre, Dezső? Vigyél a sunyiba vagy egy szemétdombra!

Miután kirakott, dobtam a gyújtómat. Apámtól kaptam, ha unod az életed, felgyújthatod magad. Elkapta, nevetett, aztán megkérdezte, akarok még infót? Szokásomhoz híven felhúztam a vállam: maradt még valami a régi fűtőházból? Azt hiszem, igen, két sín pár biztosan, meg egy rogyant vagon, melybe időnként nincstelenek lépnek. Pontosíts, morogtam, merrefelé menjek? Azt hiszem, arra, mutatott délkelet felé hatalmas mancsával.

Mélázva indultam, köveket rugdostam az Adidas orrával. Ahogy közeledtem a szeméthegeyek felé, tisztult a láthatár. Mint varjúk a jéghegyen, lötyögtek néhányan gyűrött szerelésben. Albérlet kellene?, kérdezte egy magas, szemüveges férfi, aki egy foghíjas létráról a vagon tetejére mászott. Nem árt foltoztatni, belesnek a szelek, fagyasztják a lelket. Igen, bólogattam, persze csak magamban. Ez épp elég volt ahhoz, hogy a hosszú félreértsen: téged is kirúgtak, elfogyott a széked? Ingattam a fejem, mire szabadkozott, gondolhattam volna, biztos médiás vagy, felmérést készítesz? Mikor látta, hogy leülök, ledobom a dzsekim, elfordult tőlem: firkálj csak nyugodtan, ha nem hoztál tokajit, abban a hordóban – két kézzel mutatta – találsz állott vizet.

A közelben volt egy fa, nem olyan híres, mint a Csontváryé. Mégse nyúltak hozzá, nem vitték a tűzre, pedig akár a berek, hullatták könnyeit sápadt levelei. Ez már az ősz csókja, mondaná Attila, a külvárosi költő. Ha nem foltozod a tetőt, az „ágyadban” fürödhetsz. Ha kapnak havi segílyt, ha megy a guberálás, remélni merik, az a sín pár, mely álmukat ringatja, még visz valamerre. Különben, mint mondták, kiváló szállójuk egy parányi ember, Kristóf szerzeménye. Egyszer gázos fejjel, mikor maszatolt, guberált erre, úgy vette észre, a térdre rogyott „villa” hevesen integet a város szemétdombján. Adj hálát az Úrnak, mondta Jegenyének, s akár egy jó lélek, hányta a keresztet. Te még hiszel benne, kérdezte a hosszú, s kortyolt a rumjából, majd társa felé dobta.

Másnap cégtáblát festettek, úgy döntöttek, „vállalkozók” lesznek! Egy recepciós nyugalmával, ültek székeiken (két aprító tőkét jelöltek ki erre), s várták az újabb ügyfeleket, tiszteljék meg őket.

Mivel nem volt tülekedés, Kristóf görcsölt picit, majd türelmét vesztette, írt egy rövid aprót a megyei Cájtungba. Mire összerakta impozáns „szövegét”, akár egy fakopáncs, jött az első madár: „Nincsen apám, se anyám...” Magyarázat gyanánt mondott egy nevet is, meg egy foglalkozást, vándorszínész lenne, Déryné véréből! Mikor hív a szakma, labdaként pattanok, s a lovak közé csapok!

Kristóf bólogatott, s mint egy hiszékeny törpének, villogott a szeme, király vagy, bonviván, de azért a „laktórt” nem árt, ha leteszed, száz éve tákoljuk ezt a rozzant kunyhót. Karácsonyra szeretnénk egy gáztűzhelyt venni. Miért nem írsz sms-t, vigyorgott a színész, a mennyek vára felé? Mert isten nem lát minket, válaszolta Kristóf, tudod, mi voltam én az Élmunkás gyárban? A színész glóriázott nőies kezével: az, ami én a Déryné színházban?

Alig ment el pár nap, mint legyek a morzsára, újabb tagok jöttek, hímek és nőstények. Szonja, egy hervadó örömlány (korábban, ha a romkocsmában láttam, én is megtekertem), Dinamit Dániel, a híres bányamérnök, és még vagy fél tucat deklasszált figura, akiknek Óriás (így hívták Kristófot) szorgalmasan írta, szignálta a nevük, legyen kimutatás, ha az egyenruhás szöcskék bűnözők után kezdenek szaglászni.

A kis ember, a szemétdomb kakasa, ahogy pattant a pirkadat, ivott kevés vodkát, majd gyorsan végigszaladt a bejegyzett neveken. Nem árt kalapozni elszántan, gondolta, mielőtt a varjak kirepülnek. Mindenki láthatja, elmentek a fecskék, hullnak a levelek, kopognak a berek, s törlik szemeiket a zúzmarás reggelek. Gáztűzhely is kéne. Amit régebben a szemétdombon talált, beadta a kulcsot. Ha rántottát akarnak, a jég hátán aligha válik ehetővé.

– Miben ügyködsz megint? – kérdezte a színészt, ki réveteg szemével porolgatta Adyt (Útra kelünk. Megyünk az Őszbe, / Vijjogva, sírva, kergetőzve, / Két lankadt szárnyú héja-madár). – Figyelnél rám cseppet?

– Mit szeretnél, Kristóf?

– Valamennyi dohányt.

– Kinek gyűjtesz megint, tán a migránsoknak?

– Nyakunkon a cidri, melegítő kéne!

– Legyél türelemmel. Este, ha fellépek...

– Ne káráljál mellé!

– Próbálj hinni, Kristóf, este műsorom lesz!

– Milyen pódiumon?

– A vének otthonába vagyok hivatalos!

– Mindenkit kifosztasz?

– Megkért a direktor, fésüljem a lelkük, könnyebben szállnak majd Szent Péter várába!

Szonja, az örömlány, az orosz vendégmunkás, a színész felé lépett:

– Mennyi kell, Otelló – kérdezte lelkesen, majd miután lerakott egy közepes címletet, egy kimustrált hordónál mosakodni kezdett.

– Dinamit helyett nem akarsz beszállni? – kérdezte Kristóf, miután végzett a színésszel.

Szonja nem válaszolt, gyorsan törölközött, felkapta pólóját. Erősen érezte a mögötte topogó bányamérnököt, bizonyos volt benne, hogy a szárnya alá veszi. Valamikor régen, mikor még a ház hordta a csigát, tökök főnöke volt a kőfejtőben. Most, hogy kiszabadult a bolondokházából, mindenki úgy tudja, dinamitot keres. Robbantani akar, új tárnát keresni.

Kristófnak olyan lett az arca, mint az összement tej. A színész, hogy oldja a helyzetet, csinált néhány szaltót, majd ölbe kapta Szonját: „Én nem tudom, mi ez, de jó nagyon, / Fájása édes, hadd fájjon, hagyom. / Ha balgaság, ha tévedés, legyen, / Ha szerelem, bocsásd ezt meg nekem!”

– Elmentek, Otelló? – kérdezte Szonja, s mintha undorodna, törölte a csókját. – Arra várnál megint, hogy puhítsam Kristófot?

– Tudja ő nagyon jól, kik laktak előttünk ebben a „villában”.

– Cigányok?

– Én úgy mondanám, romák. Nagy csöcsű menyecskék, százötven pulyával! Ha villámlott és dörgött, ágyúztak odafent, a romák bent tüzeltek, karkába szartak és fejték a kecskéket!

– Megint bedrogoztál? – pillogott rá Szonja.

– Füleltem kaptam, bébi, az új polgármester kivégez bennünket.

– Te is úgy hallottad, hogy panelt tervez ide?

– Rosszabb.

– Focipálya talán?

– Próbafúrást, gyöngyöm. Ha pisál a termálvíz, lesz majd Félix-2!